

аль-Фараби атындағы ҚҰУ

«Айналым капиталын басқару»

■ Кафедра Менеджмент

«Қаржылық менеджмент» пәні

■ Э.ғ.д. профессор Адамбекова А.А.

Кіріспе

- Осы оқу мәтінінің С бөлімі айналым капиталын басқарудың маңызды тақырыбын қамтиды
- Бұл тарауда біз айналым капиталын басқарумен байланысты қаржы менеджерінің функцияларын, соның ішінде айналым капиталының элементтерін, сондай-ақ айналым капиталын басқарудың мақсаттары мен рөлін қарастырамыз.
- Бұл тарауда ақшалай операциялық цикл және айналым қаражаттарының коэффициенттері де түсіндіріледі.

1 айналым капиталының табиғаты

- Айналым капиталымен байланысты сома шикізаттың, аяқталмаған өндірістің, дайын өнім қорларының және кредиторлық берешекті шегергендегі дебиторлық берешектің құнына тең. Бұл таза көрсеткіштің мөлшері ұйымның өтімділігіне тікелей әсер етеді.
- Бизнесінің таза айналым капиталы-бұл ағымдағы міндеттемелерді шегергендегі оның ағымдағы активтері.

Ағымдағы активтер	ағымдағы міндеттемелер
Қолма-қол ақша	Қолма-қол ақшамен сауда кредиторлық берешек
Төлеуге жататын шикізат пен материалдарды	түгендеу салық салу
Аяқталмаған жұмыстарды түгендеу	дивидендтер төлеу
Дайын өнімді түгендеу.	Қысқа мерзімді несиелер
Дебиторлық берешектен алынатын сомалар.	Бір жыл ішінде өтеу мерзімі бар ұзақ мерзімді несиелер
Нарықтық бағалы қағаздар.	Жалдау мерзімі бір жыл

2 айналым капиталын пайдалану мақсаттары

- Айналым капиталын басқарудың екі негізгі мақсаты-бизнесті жалғастыру және оның кірістілігін арттыру үшін оны жеткілікті өтімді ресурстармен қамтамасыз ету.
- Әрбір бизнеске күнделікті ақша ағынын ұстап тұру үшін жеткілікті өтімді ресурстар қажет. Егер ол жұмыс күшін сақтап, жеткізілімін қамтамасыз еткісі келсе, оған жалақы мен кредиторлық берешекті төлеуге жеткілікті қаражат қажет.

4 кассалық операциялардың Операциялық циклі

- Кассалық операциялардың операциялық циклі-бұл ақша қаражаттары өнімді өндіруге жұмсала бастаған уақыт пен сатып алушыдан қолма-қол ақша алу арасындағы уақыт кезеңі.
- Айналым қаражаттарына инвестициялар мен ақша ағындары арасындағы байланысты қолма-қол ақшаның операциялық циклі (айналым капиталы циклі, сауда циклі немесе қолма-қол ақшаны айырбастау циклі деп те атайды) арқылы көрсетуге болады.
- **Өндірістік бизнестегі ақша қаражаттарының операциялық циклі:**
- Жеткізушілерден алынған несие кезеңін алып тастағанда, шикізаттың қоймада қалатын орташа уақыты, сонымен қатар тауарларды өндіруге жұмсалған уақыт, сонымен қатар сатып алушылардың тауарларды төлеуге жұмсаған уақыты.

4.1 мысал

- cashoperatingcyclewinesco шикізатты жеткізушілерден сатып алады, олар шараптарға 2,5 айға несие береді. Шикізат қоймада бір ай қалады, ал шарап жасау үшін 2 ай қажет. Тауарлар өндіріс аяқталғаннан кейін бірнеше күн ішінде сатылады, ал клиенттерге төлем жасау үшін орта есеппен 1,5 ай қажет.
- Wines ақшалай операциялық циклін есептеу қажет.

Пример

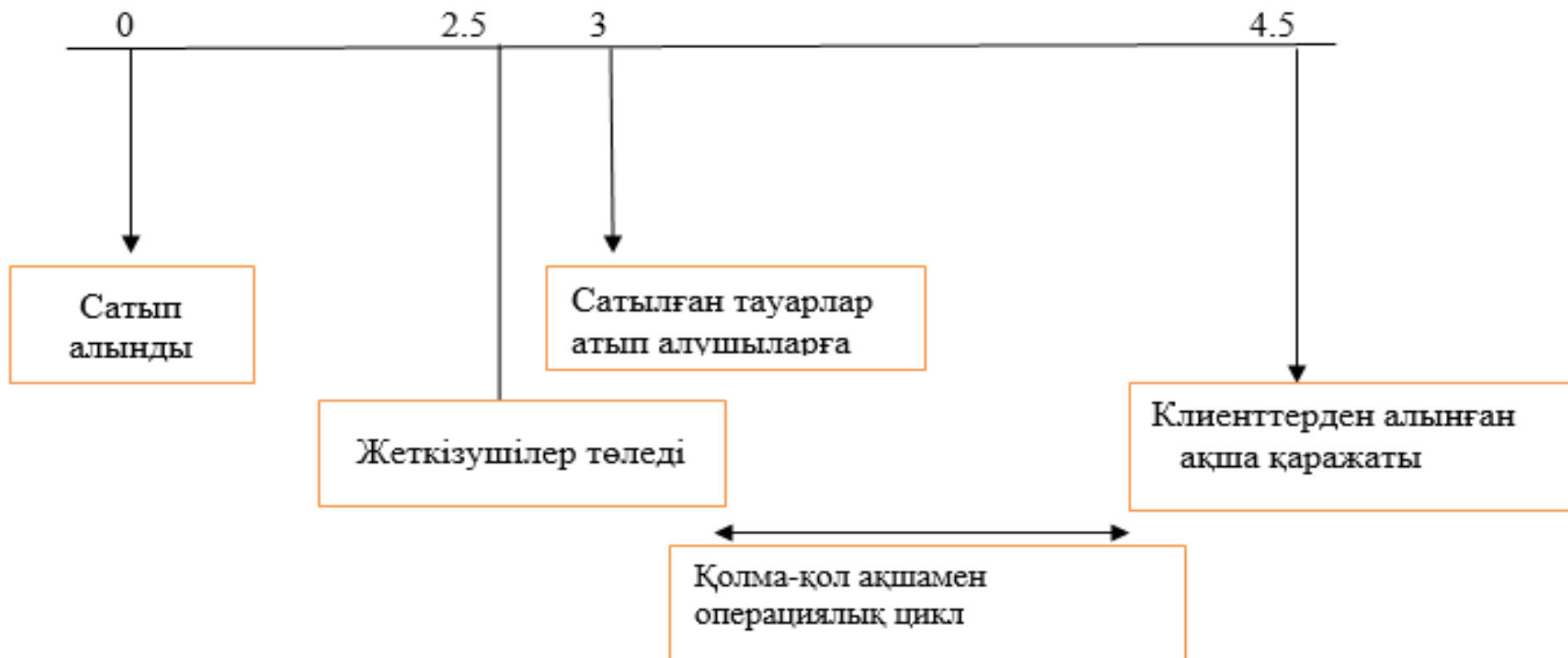

Шешім

Біз дайын өнімнің қоймада болу уақытын ескермеуіміз

	Айлар
Шикізат қоймада қалатын орташа уақыт	1,0
Жеткізушілерге төлеуге кететін уақыт аз	(2.5)
Тауарды өндіруге жұмсалған уақыт	2.0
Клиенттердің тауарды төлеуге жұмсайтын уақыты	1.5
Компанияның ақшалай операциялық циклі	=2.0

Компанияның ақшалай операциялық циклі 2 айды құрайды. Мұны схемалық түрде келесідей суреттеуге болады

Қолма-қол ақшамен операциялық цикл 2 айды құрайды. Бұл жеткізушілерге төлем жасаумен

5.1 ағымдағы қатынас және

жылдам қатынас

➤ 5.1 ағымдағы қатынас

➤ Ағымдағы коэффициент өтімділіктің стандартты өлшемі болып табылады.

➤ **Ағымдағы коэффициент = ағымдағы активтер / ағымдағы міндеттемелер > 1**

➤ Компанияда ағымдағы міндеттемелерді төлеу бойынша міндеттемелерін орындау үшін "ақша қаражаттарының түсуін" уәде ететін жеткілікті ағымдағы активтер болуы керек. 1-ден асатын арақатынасты күту керек екені анық. Іс жүзінде 1-ден асатын коэффициенттерді күту керек, бірақ "ыңғайлы" нәрсе бизнестің әртүрлі түрлеріне байланысты өзгереді.

➤ 5.2 жылдам қатынас

➤ **Жылдам әрекет ету коэффициенті немесе қышқыл сынағы коэффициенті = тауарлық-материалдық құндылықтарды шегергендегі ағымдағы активтер / ағымдағы міндеттемелер**

➤ 5.3 дебиторлық берешекті төлеу кезеңі

➤ **Дебиторлық берешек күндері немесе дебиторлық берешекті төлеу кезеңі = (саудасаттық дебиторлық берешек / несиелік сату айналымы)* 365 күн**

5.4 қор айналымы кезеңі

- 5.4 қор айналымы кезеңі
- Түгендеу айналымы = сату құны / орташа қор
- Сондай-ақ, тауарлық-материалдық қорлардың айналым кезеңін есептеуге болады:
- Қор айналымы кезеңі (дайын өнім) = (орташа қор / сату құны)* 365 күн
- Шикізат қорларын сақтау мерзімі = (шикізаттың орташа қоры /жыл сайынғы сатып алу)*365 күн
- Орташа өндіріс кезеңі (аяқталмаған өндіріс) = (аяқталмаған өндірістің орташа мерзімі /сату құны)* 365 күн

5.5 кредиторлық берешекті төлеу кезеңі

- Кредиторлық берешек төлем мерзімі = (мәмілелер / сатып алу немесе сату құны бойынша орташа кредиторлық берешек) * 365 күн

Жұмыс циклін есептеу үшін Сізге келесі кезендерді пайдалану қажет болуы мүмкін.

	Күндер
Шикізат қорларын сақтау кезеңі	X
Кредиторлық берешекті төлеу кезеңі	(X)
Өндірістің орташа кезеңі	X
Қор айналымы кезеңі (дайын өнім)	X
Дебиторлық берешекті төлеу кезеңі	X
Жұмыс циклі	X

Сатудан түскен кіріс және ағымдағы активтерге инвестициялау

- **5.6 сатудан түскен кірістің таза айналым капиталына қатынасы**
- Ағымдағы активтердің ағымдағы міндеттемелерге қатынасы
- **Сатудан түскен түсім / (ағымдағы активтер-ағымдағы міндеттемелер)**
- **5.7 ағымдағы активтерге инвестициялау үшін қаражатқа қажеттілік**
- Бұл өтімділік коэффициенттері ақша ағындары мен төлем қабілетсіздігі проблемаларының қаупін бағалауға арналған нұсқаулық болып табылады.

5.8 әр түрлі бизнес түрлерінің айналым капиталына қажеттілігі

- Әр түрлі салаларда айналым қаражаттарының әр түрлі оңтайлы профильдері бар, бұл олардың жүргізу әдістерін көрсетеді бизнес және олар не сатады.
- (a) қолма-қол сату көлемі жоғары және несие сатылымы аз кәсіпорындар ең төменгі дебиторлық берешекке ие болуы керек.
- (b) тек сауда үшін жұмыс істейтін кәсіпорындар қоймада тек дайын өнімге ие болады, ал өндірушілерде шикізат пен аяқталмаған өндіріс болады. Сонымен қатар, кейбір дайын тауарлар, әсіресе азық-түлік өнімдері тез бұзылатын сипатына байланысты бірнеше күн ішінде сатылуы керек.
- (c) ірі компаниялар өздерінің артықшылықтарын клиенттер ретінде өз жеткізушілерінен ұзақ несиелік кезеңдерді алу үшін пайдалана алады. Керісінше, шағын компаниялар, әсіресе жақында сауда жасай бастағандар, жеткізушілерімен дереу төлеуге міндетті болуы мүмкін.
- (d) кейбір кәсіпорындар ақшалай қаражаттарының көп бөлігін жылдың белгілі бір уақытында алады, сонымен бірге жыл бойына шығындарды алады. Мысал ретінде шыңдары бар туристік агенттіктерді келтіруге болады, жазда және Рождествода демалуға деген сұранысты көрсетеді.

5.9 шамадан тыс капиталдандыру және айналым капиталы

- Егер артық тауарлық-материалдық құндылықтар, дебиторлық берешек және қолма-қол ақша болса және кредиторлық берешек өте аз болса, компания болады өтістік активтерге шамадан тыс инвестициялау

Шамадан тыс капиталдандыру көрсеткіштері	
Сату / айналым капиталы	алдыңғы жылдармен немесе ұқсас компаниялармен салыстырыңыз
Өтімділік коэффициенттерін	алдыңғы жылдармен немесе ұқсас компаниялармен салыстырыңыз
Айналым кезеңдері	Тауарлық материалдық құндылықтар мен дебиторлық берешек айналымының ұзақ кезеңдері немесе жеткізушілерде қысқа мерзімді несиелеу қажет болмауы мүмкін

1 сұрақ. Айналым капиталы ұғымы және жіктелуі

Активтер - жеке немесе заңды тұлғаға тиесілі және ақшалай бағасы бар меншік объектісі.

Көріну нысаны бойынша активтер

Материалдық – бар заттай нысаны (жылжымайтын мүлік объектілері негізгі құралдар, қорлар және т. б.).*

Материалдық емес - заттық нысаны жоқ зияткерлік меншік объектілері (патенттер, тауар белгілері, сауда маркалары және т.б.)

Қаржы - түрлі қаржы құралдары (ақша қаражаты, бағалы қағаздар, дебиторлық берешек, қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді қаржы салымдары және т.б.).

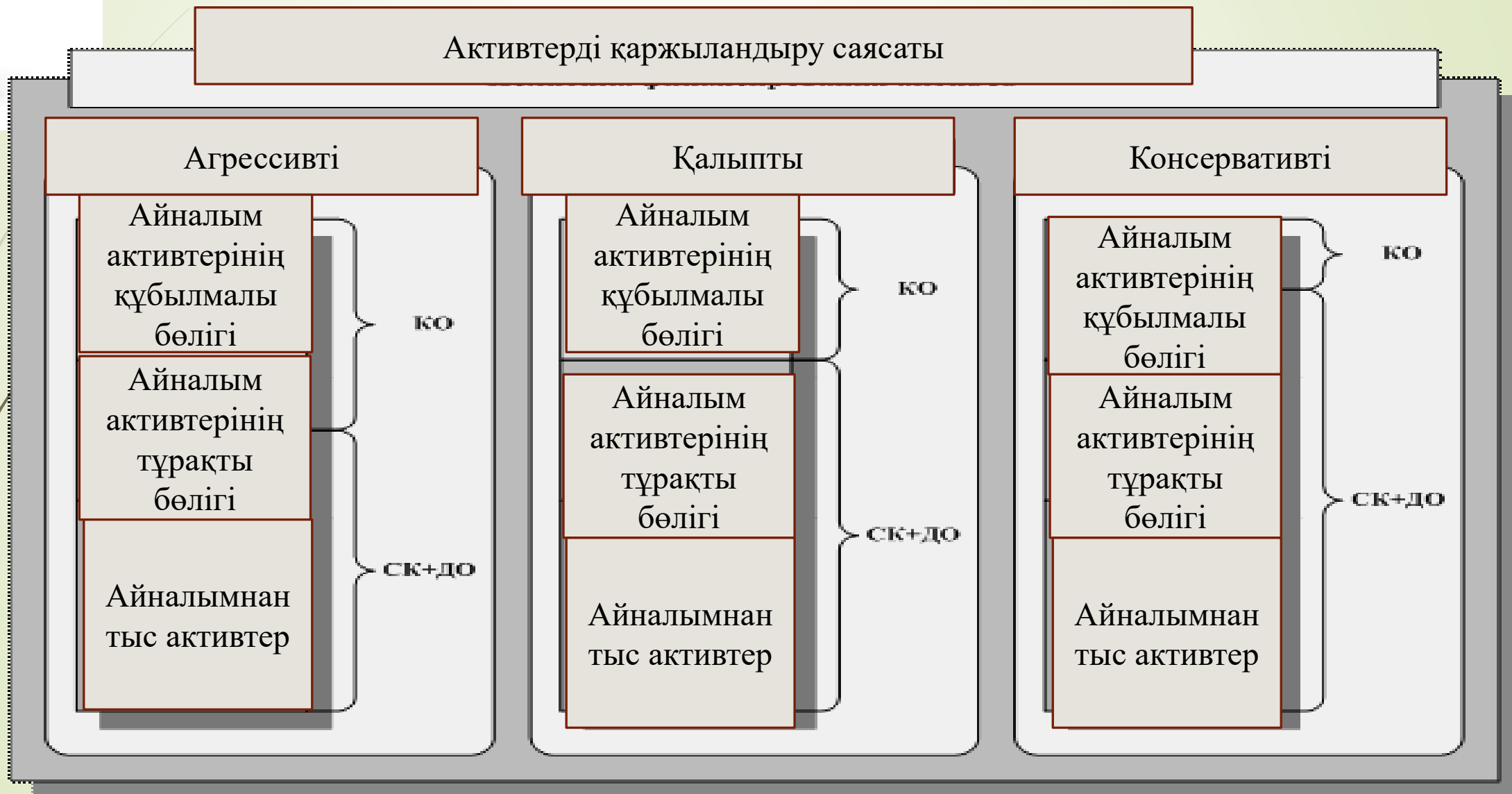
	A	B	C	D	E
1	АО «AMF Group»				
2	ПРОМЕЖУТОЧНЫЙ КОНСОЛИДИРОВАННЫЙ ОТЧЕТ О ФИНАНСОВОМ ПОЛОЖЕНИИ				
3	за период, закончившийся 30 сентября 2019 года				
4				(в тысячах тенге)	
5		примечания	30 сентября 2019 года	31 декабря 2018 года	
6	<i>I. Краткосрочные активы</i>				
7	Денежные средства	5	2 040 743	1 461 688	
8	Краткосрочные финансовые инвестиции	6	3 660 657	3 669 037	
10	Краткосрочная дебиторская задолженность	7	1 261 284	1 308 467	
11	Запасы	8	957 488	275 867	
12	Текущий налог на прибыль		96 209	51 017	
13	Прочие краткосрочные активы	9	616 585	802 883	
15	Итого краткосрочных активов		8 632 966	7 568 959	
16	<i>II. Долгосрочные активы</i>				
17	Долгосрочные финансовые инвестиции	10	299 944	286 894	
18	Долгосрочная дебиторская задолженность		59		
19	Инвестиционная недвижимость	11	623 442	623 651	
20	Основные средства	12	17 050 195	17 348 091	
21	Нематериальные активы	13	140 096	150 256	
22	Гудвил	14	429	329	
23	Прочие долгосрочные активы	15	1 238 903	666 231	
24	Итого долгосрочных активов		19 353 068	19 075 452	
25	Баланс		27 986 034	26 644 411	

2-сұрақ. Айналым активтерін басқару

Қаржылық менеджмент теориясы ұйымның айналым активтерін қалыптастыру саясатының үш нұсқасын қарастырады – консервативті, қалыпты және агрессивті.

Консервативті - айналым активтерінің барлық түрлеріне қажеттілікті толық қанағаттандыруды және әртүрлі күтпеген жағдайлар болған жағдайда олардың резервтерінің едәуір көлемін құруды көздейді, мысалы, дебиторлық берешекті өтеуді кідірту, өнімге сұраныстың артуы және т.б. ұйымның тәуекелдерін барынша азайтуды қамтамасыз етеді, бірақ айналым активтерін пайдаланудың тиімділігіне теріс әсер етеді.

Қалыпты – айналым активтерінің барлық түрлеріне қажеттілікті толық қанағаттандыруды және неғұрлым әдеттегі күтпеген жағдайлар туындаған жағдайда олардың резервтерінің жеткілікті көлемін құруды көздейді. Тәуекелдің орташа деңгейін және айналым активтерін пайдаланудың қолайлы тиімділігін қамтамасыз етеді.

Агрессивті - резервтердің барлық нысандарын барынша азайтудан тұрады, бұл операциялық қызмет процесінде іркілістер болмаған кезде айналым активтерін пайдалану тиімділігінің неғұрлым жоғары деңгейін қамтамасыз етеді және олар туындаған жағдайда айтарлықтай қаржылық шығындарға әкеледі.

Айналым активтерін қалыптастыру саясаты

Саясат	Тәжірибеде іске асыру	Кірістілік пен тәуекелдің арақатынасы
Запастар		
Консервативтік	Жеткізумен іркіліс (сбой) болған жағдайда және басқа форс-мажорлық жағдайларда сақтандыру және резервтік қорлардың жоғары көлемін қалыптастыру	Қорларды сақтаудағы үлкен шығындар және айналым қаражатын бөлу, соның салдарынан-кірістіліктің төмендеуі. Өндірісті тоқтату тәуекелінің деңгейі-ең төменгі
Қалыпты	Типтік іркілістер жағдайына резервтерді қалыптастыру	Орташа табыстылық. Орташа тәуекел
Агрессивті	Қорлады минималды мөлшерде қалыптастыру, жабдықтаулар уақытылы жасалады	Ең жоғары табыстылық, бірақ аздаған іркілістер өндірістің тоқтауына (кідіруіне) қауіп төндіреді

Айналым активтерін қалыптастыру саясаты (жалғасы)

Саясат	Тәжірибеде іске асыру	Кірістілік пен тәуекелдің арақатынасы
Дебиторлық борыш		
Консервативтік	Қатаң несие беру және инкассация берешек саясаты, ең төменгі төлем мерзімін ұзарту, тек сенімді клиенттермен жұмыс	Үмітсіз берешек пайда ең аз шығындар және төлем кешеуілдеу, бірақ сату деңгейі және бәсекеге қабілеттілік төмен
Қалыпты	Беру орта мерзімді жеткізу және төлеу шарттары	Орташа табыстылық. Орташа тәуекел
Агрессивті	Кейінге ұзаққа қалдыру (Большая отсрочка), икемді несие саясаты	Нарықтағы орташа бағадан жоғары бағамен көп мөлшерде сату, сонымен қатар пайда болу ықтималдығы жоғары дебиторлық берешек

Айналым активтерін қалыптастыру саясаты (жалғасы)

Саясат	Тәжірибеде іске асыру	Кірістілік пен тәуекелдің арақатынасы
Ақша қаражаттары		
Консервативтік	Шоттарда көп мөлшерде ақша қаражатының үлкен сақтандыру қалдығын ұстау	Жоспарланған төлемдерді уақытында жасау мүмкіндігі Инкассациямен уақытша проблемалар кезінде де жоспарланған төлемдер олардың құнсыздануына әкелуі мүмкін
Қалыпты	Салыстырмалы түрде шағын сақтандыру резервтерін қалыптастыру, ең сенімді бағалы қағаздарға ғана инвестициялау	Орташа табыстылық. Орташа тәуекел
Агрессивті	Ақша қаражатының минималды қалдығын сақтау, бос ақша қаражатын жоғары өтімді бағалы қағаздарға салу	Жоспарланбаған қысқа мерзімді қаржыландыруды тарту салдарынан шұғыл міндеттемелер бойынша төлем жасамауға немесе шығын келтіруге тәуекел етеді

Ақша айналымын басқару:

қолма-қол ақшаны басқару,
дебиторлық берешекті басқару,
қорлар мен шығындарды басқару,
қарыз қаражатын басқару.

Бұдан басқа,

Ақша айналымын басқару процесінің маңызды элементтері:

жиынтық ақша айналымын болжау,
ақша айналымын жоспарлау
ақша айналымының тиімділігін бақылау.

3 сұрақ . Айналым қаражатын пайдалану тиімділігінің көрсеткіштері:

$$K_o = P_n / CO,$$

- Мұнда , K_o - айналым қаражатының айналымдылық коэффициенті, айналымдар P_n - өткізілген өнім көлемі, теңге;
- CO - айналым қаражатының орташа қалдығы, теңге;
- Айналымдылық коэффициенті белгілі бір кезеңде (жыл, тоқсан) кәсіпорынның айналым қаражатымен жасалатын айналым.
- Айналымының санын сипаттайды немесе айналым қаражатының 1 теңгесіне келетін сатылған өнімнің көлемін көрсетеді.

Айналымдылық коэффициенті кері айналымдылық коэффициенті айналым қаражатын жүктеу коэффициенті.

Ол сатылған өнімнің 1 теңгесіне жұмсалған айналым қаражатының сомасын сипаттайды:

$$\rightarrow K_3 = CO/P_{\text{п}},$$

Мұнда,

КЗ- айналым қаражатын жүктеу коэффициенті.

Бір айналым ұзақтығы күндермен K_o :

$$T = D / K_o,$$

➤ Мұнда, D — кезеңдегі күндер саны (360, 90).

➤ Айналым қаражаты айналымының ұзақтығы аз болған сайын немесе олар өткізетін айналым айналымының саны сатылған өнімнің сол көлемінде болса, соғұрлым айналым қаражаты аз болады және керісінше айналым қаражаты айналымын тезірек жасайтын сайын олар соғұрлым тиімді пайдаланылады.

Айналым қаражатының айналымдылығын жеделдету әсері оларды пайдаланудың жақсаруына байланысты оларды босату, оларға деген қажеттіліктің азаюынан көрінеді.